

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

november 7 • 2019

Hohlpenningar i centrala Tyskland
Tolvstyver – Dubbel pjäs

Edvard Klemming och SNF:s medalj åt den flitige numismatikern
Aktiebrev, obligationer, charta sigillata, mynt, sedlar, frimärken
– gemensamma nämnare vitaliserar samlarmarknaden

30 SEK

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47 × 50
mm
250 SEK

1/8 sida
72 × 50
mm
350 SEK

1/6 sida
47 × 105
mm
400 SEK

1/4 sida
72 × 105
mm
600 SEK

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 SEK

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 SEK

mittuppslag
5 000 SEK

2:a & 3:e
omslagssidan
2 500 SEK

4:e omslagssidan
5 000 SEK

Annonser på årsbasis får 20% rabatt

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonser som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 7 • 2019

ARTIKLAR OCH NOTISER

SID.

Hohlpenningar i centrala Tyskland	152–158
Edvard Klemming och SNF:s medalj åt den flitige numismatikern	159–161
<i>Aktiebrev, obligationer, charta sigillata, mynt, sedlar, frimärken.</i>	
Gemensamma nämnare vitaliserar samlarmarknaden	164–167
Dubbel pjäs	168

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	158
BOKTIPS. Magnus Ladulås myntskatt?	167
NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER. Hellas och de första mynten	169
SNF:S FÖRENINGSKVÄLLAR. Samlingsvärda polletter	170–171
AUKTIONER & MÄSSOR.	171
PRESSKLIPP 1885. Myntförfalskare	171
SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING.	174

OMSLAG

Herman Frithiof Antell (1847–1893), finländsk läkare och aktad numismatiker. Hans svenska myntsamling publicerades av T. G. Appelgren. När Antell avled, endast 46 år gammal, efterlämnade han ett testamente där hans samlingar och en stor summa pengar donerades till Finlands folk för att grundlägga Nationalmuseum i Helsingfors.

Målning av Akseli Gallen-Kallela (1865–1931), 1886.

FINLANDS NATIONALGALLERI.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 SEK / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej
beställt material. Texter och bilder i
SNT lagras elektroniskt och publiceras
som pdf på föreningens hemsida.
Den som sänder material till SNT
medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2018 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

2019 / 2020

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses i samband med föredrag, alltid med ämnet numismatik. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

HERMAN FRITHIOF ANTELL

samlade bland mycket annat nordiska mynt samt medaljer. I hans testamente nämns de som "mina mynt- och medaljsamlingar i deras helhet", inalles 6 494 mynt, 724 minnespenningar och medaljer. Av de många svenska mynten hade de flesta tillhört A. W. Stiernstedt, som i sin tur köpt Carl Snoilskys samling, och förvärvats av Antell i början av 1880-talet.

SNF erbjuder medlemmarna ett fåtal exemplar av T. G. Appelgrens katalog med planscher över Antells svenska samling:

I. *Medeltidsmynt* (1908)

II. *Gustaf I:s och Erik XIV:s samt hertigarne
Johans och Carls mynt* (1906)

III. *Johan III:s, Sigismunds, Carl IX:s, hertig Johans samt Gustaf II Adolfs mynt* (1936), denna del även på finska.

Pris 1 500 SEK för alla tre delar + ev. porto. *Beställs genom info@numismatik.se*

DECEMBER

4 **Julfest**

Plats **Banérgatan 17**

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion, nummer 176, kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning sänds inte ut i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället. *Hjärtligt välkomna!*

FEBRUARI

26 **Föreningskväll**

Plats **Banérgatan 17**

18.00 FÖREDRAG. *Roger Svensson: Akuta myntförsamlingar - vinstkällor och konsekvenser.* Myntherrar har speciellt under finansiellt ansträngda tider använt myntförsamlingar som extra inkomstkälla. Här presenteras olika vinstkällor som myntherren har från en sådan strategi samt vilka villkor som måste uppfyllas. Även konsekvenser samt vinnare och förlorare diskuteras utifrån historiska exempel.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16
Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna
Hemsida: www.numismatik.se
SNT finns på Facebook

Hohlpenningar i centrala Tyskland

Av Roger Svensson

I denna artikel fortsätter analysen och klassificeringen av tyska hohlpenningar med fokus på centrala Tyskland. Av speciellt intresse är regionen Thüringen som präglade många olika typer med bokstäver på randen som namnger myntorten. Spår på randen visar dessutom att prägningstekniken för Thüringens hohlpenningar förändrades över tiden.

Södra Niedersachsen

Brakteater var vanliga i södra Niedersachsen under högmedeltiden (1150–1300) med ett antal viktiga myntorter såsom Braunschweig, Hildesheim, Helmstedt, Goslar och Hannover. Hohlpenningar började präglas runt 1300. De har nästan alltid glatt rand utan bokstäver på randen. Regionens hohlpenningar har ofta en relativt hög vikt på 0,40–0,60 gram, vilket förklaras av att de var huvudmynt i flera myntorter – ibland ända in på 1400-talet.

Braunschweig är den myntort som präglat flest olika hohlpenning-typer (minst 120 stycken), eftersom staden fortsatte med årliga myntindragningar fram till 1412. Hohlpenningarna var huvudmynt i Braunschweig ända fram till detta årtal. Motivet är alltid ett stilistiskt vänster- eller högervänt lejon med något attribut såsom stjärna, halvmåne, hjul, kors, hjälm eller bokstav antingen ovanför eller under lejonet. *Bild 1–4*. Även nominalen obol (½ penning) förekom. Efter 1412 infördes en långlivad hohlpenning med motsvarande obol. *Bild 5*.

Biskopsdömet Hildesheim präglade brakteater med myntindragningar som upphörde cirka 1320. Därefter utgavs en tvåsidig penning (Marienfennig) som huvudmynt till cirka 1360. Under en trettioårsperiod

(1362–1392) återinfördes brakteater i form av hohlpenningar som huvudmynt som drogs in årligen. Dessa har som huvudmotiv en gotisk bokstav. *Bild 6–7*. Senare under 1400-talet präglades mindre hohlpenningar som skiljemynt. *Bild 8*.

En tredje viktig myntort var Hannover som präglade hohlpenningar med en hjälm med buffelhorn och något litet attribut i mitten. *Bild 9–10*. Den sista viktiga utgivaren av hohlpenningar i regionen var Goslar. Hohlpenningarna har som motiv Simon och Judas, ett fågelhuvud eller stadens skyddshelgon St. Matthias. De gavs ibland ut som scherf-valör. *Bild 11–12*. I övrigt präglade myntorterna Minden, Einbeck, Göttingen och Norheim hohlpenningar – ofta med en bokstav som huvudmotiv. *Bild 13–15*.

Brandenburg

Regionen Brandenburg slutade med brakteater omkring 1250. Därefter präglades tvåsidiga mynt med valören en penning. Under 1400-talet präglades hohlpenningar som påminner om dem från Hansans städer i norra Tyskland. De har för det mesta strålrand, men även glatt rand förekommer. Hohlpenningarna har en vikt på 0,25–0,40 gram och en diameter på 15–17 mm. Även nomina-

1. Braunschweig, staden, 1296–1412.
Penning. 0,50 g, 21 mm.
Denicke 269, Kestner 881.

2. Braunschweig, staden, 1296–1412.
Penning. 0,63 g, 21 mm.
Denicke 285, Kestner 913.

3. Braunschweig, staden, 1296–1412.
Penning. 0,60 g, 20 mm.
Gotiskt M ovanför lejonet.
Denicke 292, Kestner 929.

4. Braunschweig, staden, 1296–1412.
Penning. 0,47 g, 20 mm.
Denicke 336, Kestner 985.

5. Braunschweig, staden, efter 1412.
Penning. 0,53 g, 20 mm.
Denicke 343, Kestner 993.

6. Hildesheim, anonym biskop, 1362–92.
Penning. Gotiskt N. 0,39 g, 20 mm.
Mehl 287.

11. Goslar, staden, efter 1290.
Penning. 0,38 g, 19 mm.
BBK 1h.

16. Salzwedel, kurfurste
Friedrich II, 1440–70.
Penning. 0,40 g, 15 mm.
Bahrfeldt II:2.

7. Hildesheim, anonym biskop, 1362–92.
Penning. Gotiskt T. 0,47 g, 18 mm.
Mehl 294.

12. Goslar, staden, 1350–1500.
Scherf. 0,36 g, 14 mm.
BBK 7h.

17. Salzwedel, kurfurste
Friedrich II, 1440–70.
Scherf. 0,21 g, 14 mm.
Bahrfeldt II:21b.

8. Hildesheim, domkapitel, 1435–1500.
Penning. 0,36 g, 18 mm.
Mehl 313.

13. Minden, biskop Wulbrand
von Hallermund, 1406–36.
Penning. Gotiskt M. 0,29 g, 16 mm.
Stange 52.

18. Stendal, kurfurste
Friedrich II, 1440–70.
Penning. 0,28 g, 16 mm.
Bahrfeldt II:19.

9. Hannover, staden, 1322–1437.
Penning. 0,58 g, 18 mm.
Welter 278g.

14. Einbeck, staden, 1400-talet.
Penning. Gotiskt E. 0,37 g, 17 mm.
Buck 1a.

19. Frankfurt an der Oder,
markis Joachim I, 1499–1535.
Penning. 0,30 g, 16 mm.
Bahrfeldt II:77.

10. Hannover, staden, efter 1437.
Penning. 0,32 g, 15 mm.
Welter 280a.

15. Göttingen, staden, 1400-talet.
Penning. Gotiskt G. 0,32 g, 17 mm.
Schrock 4.

20. Krossen, okänd utgivare, 1500–50.
Hohlheller. 0,34 g, 15 mm.
Bahrfeldt II:81.

len hohlscherf (½ penning) slogs här, men inte hohlblaffert (2 penningar). Ofta är huvudmotivet en örn eller en hjälm.

Viktiga utgivare av hohlpenningar var myntorterna Brandenburg, Stendal, Salzwedel och Frankfurt an der Oder. Bild 16–19. Från slutet av 1400-talet präglades till sist hohlheller i några myntorter, bland annat Krossen och Frankfurt an der Oder. Bild 20.

Thüringen

Thüringen är den region som tillsammans med norra Tyskland där flest städer har präglat hohlpenningar. I Thüringen startade präglingen av hohlpenningar omkring 1335. De var redan från början skiljemynt till huvudtypen groschen. I början av 1300-talet var Prag-groschen huvudtyp men denna trängdes senare ut av Meissen-groschen, som präglades i stora mängder i Freiberg från cirka 1338. Bild 21–22. Groschen var en överregional mynttyp. Det var furstarna som hade mynträtten för groschen, medan städerna ofta var ansvariga för präglingen av hohlpenningar. Städerna betalade en avgift till fursten eller så förvärvade man mynträtten för hohlpenningar.

En Meissen-groschen var lika med nio hohlpenningar från Gotha under 1300-talet. Växelkursen kunde emellertid variera för olika städer, eftersom vikt och silverhalt för hohlpenningarna varierade mellan städer. Det är inte känt hur ofta motiven på hohlpenningarna ändrades, men myntorten Gotha hade sex olika typer mellan 1335 och 1380.

Fem myntorter (Gotha, Eisenach, Jena, Weissensee och Langensalza) i västra och centrala Thüringen bildade en myntunion i 1381 (se understrukna myntorter på Karta 1). Bild 26–33. Idén var att myntverken skulle prägla hohlpenningar ”av samma skrot (0,375 g) och korn (0,281 g)” som kunde vara giltiga i varandras städer. Silverhalten var alltså 75 procent.

Nästföljande år, 1382, bildades en liknande myntunion i norra Thüringen av sex städer (Nordhausen, Ellrich, Kelbra, Stolberg, Heringen och Bleicherode) (se kursiva myntorter på Karta 1). Bild 23–24, 34–36. Båda myntunionerna hade samma bruttovikt (skrot) på sina hohlpenningar, men de i norr hade högre finvikt (korn) och halt. Skattfynd visar att många myntorter präglade hohlpenningar tills 1465. Bild 37–45. Under 1400-talet sjönk silverhalten i Meissen-groschen och myntförsämringarna följde även för hohlpenningarna, som då fick en halt på 30–50 procent. Efter 1465 är det bara Erfurt, Mühlhausen och Eisleben som fortsätter med hohlpenningar, men då i formen av hohlheller. Bild 46–47.

Utmärkande för hohlpenningarna från Thüringen är att: 1) myntorten är förkortad med 4–6 bokstäver på randen; 2) diametern är relativt stor (15–20 mm); 3) randen är bred och glatt, så att bokstäverna får plats; och

4) huvudmotivet har en för hohlpenningar relativt fin stil. Exempel på förkortningar är ISENAOH som står för Eisenach, ihENE för Jena, NORTH för Nordhausen och NVEMB för Naumburg, se Tabell 1. Ett undantag är Erfurt som skrev stadens skyddshelgon St. Martin på randen, MARTIN. Bild 44–45.

Tabell 2 visar hur man kronologiskt kan datera hohlpenningarna i Thüringen 1335–1465. Dels förändrades diameter och vikt, men framför allt hur man skrev bokstäver och detaljer på randen. Efter 1380 föregås bokstäverna av ett kors eller annan detalj och efter 1410 förekommer det dessutom ibland detaljer (kors, punkter eller stjärnor) mellan bokstäverna.

Hohlpenningarna från Thüringen kan även dateras genom att undersöka spår efter präglingstekniken på randen. Tekniken för hohlpenningarna förändrades nämligen över tiden. Från 1250-talet introducerades en

Karta 1. Myntorter i Thüringen som präglade hohlpenningar 1335–1465.

Tabell 1. Bokstäver på randen på hohlpenningar från Thüringen 1335–1465.

Myntort	Bokstäver
Arnstadt	ARNSTE(TE)
Eisenach	ISENAOH, ISEN(A), YSENA eller ISEH
Eisleben	ISLE(IB)
Ellrich	ELRI eller EL
Erfurt	MARTIN(I) eller MART
Gotha	GOT(h)A
Jena	IHENE
Kelbra	KELB
Landsberg	LAND
Langensalza	SALS(Z)A
Merseburg	MERSEB
Mühlhausen	MOIH(V)
Naumburg	NVWE(N)B eller NVEMB
Nordhausen	NORT(h)
Saalfeld	SALVELT eller SAL(V)ELD
Schmalkalden	SMELKEL, SMALKAL(D) eller SMALD
Schwarzburg	SCABVR
Stolberg	STOLB eller STAL(B)
Weimar	WIMAR
Weissenfels	WISAFELS
Weissensee	WISSEN eller WIZENS(E)
Zeitz	CICZ

21. Prag-groschen, kung Johan von Luxemburg, 1310–46.
+DEI GRATIA REX BOEMIE/IOHANNES PRIMVS)
(GROSSI PRAGENSES. 3,80 g, 29 mm.

22. Meissen-groschen. Freiberg, markis Friedrich II, 1323–49.
Präglad ca 1338. +FRID DI GRA TVRING LMGRAV)
(+GROSSVS MARCH MYSNENSIS. 3,56 g, 25 mm.

kappa som övre präglingens verktyg när brakteater präglades (se vänster del av Bild 25). Kappan har ett koniskt hålrum som inte är så djupt där man bäddar in ett mjukt material som läder eller bly. Kappan kommer att omsluta hela plantsen. Konsekvensen blir att det mjuka underlaget inte längre rör sig i sidled vid präglingen och man undviker att brakteatern blir svagpräglade i kanterna. En annan effekt är att ytterkanterna på brakteaten blir rundade vänt mot åtsidan.

Präglingens verktyget hylsan utvecklades från kappan (se höger del av Bild 25). Man har daterat de första hylsorna till början av 1400-talet. Hylsans hålrum är djupare men mindre koniskt än kappans hålrum. En annan skillnad är att bara en del av hylsans hålrum fylls med mjukt material. Plantsen måste därför vara anpassad till hylsans storlek. Om plantsen inte är perfekt rund kommer en skarp kant att uppstå i riktning mot åtsidan vid präglingen med hylsa.

Man har konstaterat att hohlpenningar i Thüringen före 1380 är

präglade med kappa och efter 1410 med hylsa. En viss osäkerhet råder för perioden 1380–1410. Två hohlpenningar från Nordhausen som har rundade respektive skarpa kanter och som präglats med kappa och hylsa visas på Bild 23–24.

Övriga regioner

Liksom Thüringen präglade myntorterna i Hessen brakteater som huvudmynt fram till cirka 1300. Även Hessen började präglade hohlpenningar på 1330-talet. Viktiga myntorter var Schmalkalden, Eschwege och Kassel. Bild 48–50. Hohlpenningarna från Hessen påminner mycket om dem från Thüringen. De har ungefär samma storlek och vikt, men har antingen bokstäver eller punkter på randen.

I Magdeburg präglades brakteater från 1150-talet till början av 1400-talet. Tillsammans med Braunschweig var Magdeburg den myntort som fortsatte längst med årliga myntindragningar av brakteater en bit in på 1400-talet. Under denna långa period förändras brakteaternas myntfot; mindre diameter, lägre

Hohlpenningar från Nordhausen präglade med kappa respektive hylsa

23. Nordhausen, stadsprägling, 1350–60.
Krona över två örnar.
NORT. 0,39 g, 18 mm.

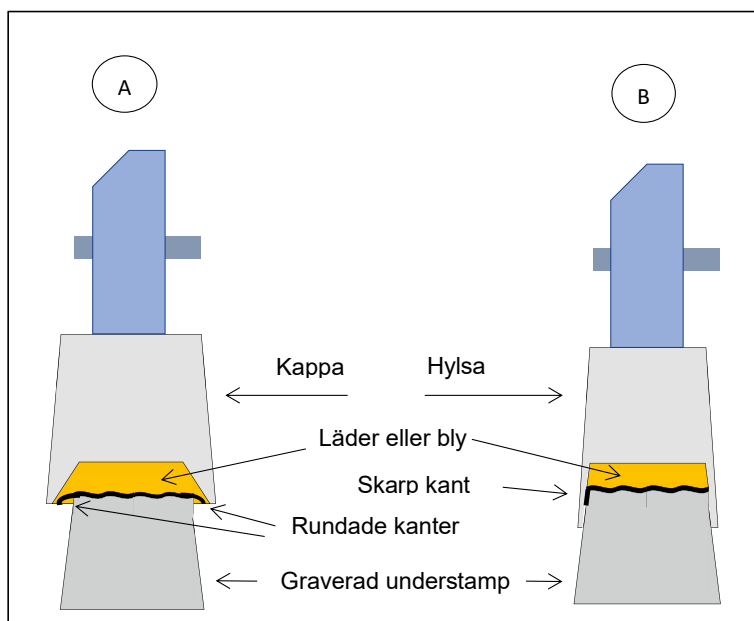

24. Nordhausen, stadsprägling, ca 1450.
Örn. NORTH. 0,41 g, 18 mm.

Tabell 2. Kronologisk klassificering av hohlpenningar från Thüringen 1335–1465.

Tidsperiod	Diameter	Vikt	Kännetecken
1335–1350	17–20 mm	0,37–0,45 g	Bokstäver på randen utan detaljer. Prägling med ”kappa”.
1350–1360	15–17 mm	0,33–0,37 g	
1360–1380	14–16 mm	0,33–0,37 g	
1380–1400	15–17 mm	0,37–0,45 g	Bokstäver på randen som startar med ett kors.
Ca 1400	14–16 mm	Stor variation	
1410–1444	16–19 mm	0,28–0,39 g	Bokstäver på randen som startar med ett kors. Cirkclar, punkter, stjärnor eller rosetter ofta mellan bokstäverna. Prägling med ”hylsa”.
1444–1465	17–19 mm	0,32–0,40 g	

Källa: Arnold (2003:126–27).

25. Effekter på hohlpenningarnas kanter när kappa och hylsa används.

vikt och högre relief. En bit in på 1300-talet hade de samma utseende som hohlpenningar, men var alltså inte skiljemynt. Bild 51 och 52.

Andra regioner som sporadiskt präglade hohlpenningar och hohlheller var Harz (speciellt Halberstadt och Quedlinburg), Anhalt och Sachsen. Bild 53 och 54.

Bild 26–54 visas på sidorna 157–158.

Detta är en fortsättning på artikeln ”Hohlpenningar – senmedeltidens skiljemynt” som publicerades i SNT 2019:4. Artikeln är finansierad med forskningsmedel från Sven Svenssons stiftelse för numismatik, Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning och Stiftelsen Olle Engkvist Byggmästare.

FOTO:

BROM MYNTHANDEL: 21.
DR. BUSSO PEUS NACHF. MYNTAUKTIONER: 33
HARALD MÖLLER MYNTAUKTIONER: 50.
HOLGER SIEE MYNTHANDEL: 51.
KENNETH JONSSON: 2–6, 8–12, 14–20, 27, 29, 31, 32, 34, 35, 38–41, 43–48, 52–54.
KORNBLOM MYNTHANDEL: 37.
LEIPZIGER MYNTAUKTIONER: 36, 42, 49.
MAGNUS WIJK: 1, 13, 23, 24, 30
MANFRED OLDING MYNTHANDEL: 7.
MÜNZEN & MEDAILLEN MYNTHANDEL: 22.

Referenslitteratur

Arnold, T.: Grundlinien des Thüringischen Hohlpfennigmünzwesens. *Gesellschaft für Thüringer Münz- und Medaillenkunde*, 2003, Vol. 14 s. 103–30.
Bahrfeldt, E.: *Der Münzwesen der Mark Brandenburg. Von den ältesten Zeiten bis zum Anfang der Regierung der Hohenzollern*. Berlin 1889.
Denicke, J.: *Die Brakteaten der Münzstätte Braunschweig*. Braunschweig 1988.
Kühn, W.: Zur mittelalterliche Prägungstechnik. *Freiberger Münzblätter*, 2000, Vol. 9 s. 1–16.
Posern-Klett, C. F.: *Sachsens Münzen im Mittelalter. Münzstätten und Münzen der Städte und geistlicher Stifter Sachsens im Mittelalter*. Leipzig 1846.
Röblitz, G.: *Geschichte der Münzstätte Jena*. Jena 1976.
Schütz, A.: *Die Hessischen Münzen des Hauses Brabant*. Del II. Kassel 1995.
Steguweit, W.: *Geschichte der Münzstätte Gotha vom 12. bis zum 19. Jahrhundert*. Weimar 1987.
Svensson, R.: Hohlpenningar – senmedeltidens skiljemynt. *Svensk Numismatisk Tidskrift* 2019:4 s. 80–85.

26. Gotha, staden, före 1360.
Penning. Gotiskt E, GOTÄ. 0,40 g, 19 mm.
PK 508.

32. Weissensee, staden, efter 1381.
Penning. +WISSEN. 0,35 g, 18 mm.
PK 862.

38. Naumburg, anonym biskop, före
1380. Penning. NVMBD. 0,22 g, 15 mm.
PK 1051.

27. Gotha, staden, efter 1381.
Penning. +GOTHA. 0,42 g, 18 mm.
PK 516.

33. Langensalza, staden, efter 1380.
Penning. +SALCZA. 0,33 g, 18 mm.
PK -.

39. Arnstadt, grevar av Schwarzburg,
1350-60. Penning. ARNST. 0,36 g, 17 mm.
PK 90.

28. Eisenach, lantgreve Friedrich II,
1323-49. Penning. Gotiskt F, ISENA.
0,38 g, 18 mm.
PK 110.

34. Ellrich, grevar av Hohnstein, 1332-82.
Penning. ELRI. 0,39 g, 17 mm.
PK 138.

40. Saalfeld, staden, 1400-44.
Penning. +SALWELT. 0,40 g, 18 mm.
PK 759.

29. Eisenach, lantgreve Wilhelm III,
1444-65. Penning. Gotiskt W,
+ISENAoh. 0,31 g, 17 mm.
PK 127.

35. Kelbra, grevar, ca 1340.
Penning. KELB. 0,39 g, 19 mm.
Bonhoff 1238.

41. Querfurt, borggrevar, 1300-talet.
Penning. 0,34 g, 18 mm. Tornau 191.

30. Jena, staden, 1405-48. Penning.
+ihENE. 0,35 g, 18 mm. PK 581.

36. Stolberg, staden, 1403-55. Penning.
+STOLB. 0,29 g, 18 mm. PK 812.

42. Schwarzburg, grevar, före 1380.
Penning. 0,39 g, 18 mm. Heus 218.1.

31. Jena, staden, ca 1450. Penning.
+ihENE. 0,40 g, 18 mm. PK 578.

37. Mühlhausen, staden, 1400-talet.
Penning. +MOLHV. 0,46 g, 18 mm. PK 635.

43. Landsberg, kurfurste Friedrich II och
hertig Wilhelm III, 1428-64.
Penning. +LAND. 0,41 g, 18 mm.
Haupt 49:21.

44. Erfurt, ärkebiskop Heinrich III von Virneburg, 1328–46. Penning. MARTINV. 0,43 g, 17 mm. PK 401.

45. Erfurt, staden, 1400-talet. Penning. MARTINI. 0,32 g, 17 mm. PK 436.

46. Erfurt, staden, efter 1465. Hohlheller. 0,27 g, 15 mm. PK 431.

47. Eisleben, grevar av Mansfeld, 1486–1526. Hohlheller. 0,29 g, 15 mm. Tornau 53a.

48. Schmalkalden, grevar av Henneberg, efter 1431. Penning. +SMELKEL. 0,37 g, 17 mm. PK 793.

49. Eschwege, lantgreve Heinrich II, 1328–76. Penning. 0,35 g, 18 mm. Schütz 227.

50. Kassel, lantgreve Ludwig I, 1413–58. Penning. 0,33 g, 18 mm. Schütz 293.

51. Magdeburg, anonym ärkebiskop, 1350–1400. Penning. 0,50 g, 20 mm. Mehl 861.

52. Magdeburg, ärkebiskop Albrecht III von Querfurt, 1382–1402. Penning. 0,40 g, 19 mm. Kestner 1606.

53. Halberstadt, staden och domkapitel, 1363–1520. Penning. 0,40 g, 18 mm. BBB 29.03.

54. Quedlinburg, anonym abbedissa 1350–1450. Penning. 0,18 g, 15 mm. Mehl 373.

FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gninfo.se

Halmstads Myntklubb
Östra Infarten 4
313 31 Oskarström

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb
www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Nola Myntklubb, Örnköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
www.numisskelleftea.se

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
ga@aotn.eu

Svenska Pollett föreningen
www.pollett.se

Sävsjö Myntklubb
Parallellgatan 19
576 33 Sävsjö

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

Edvard Klemming och SNF:s medalj åt den flitige numismatikern

Av Jan-Olof Björk

Ingen nu levande människa har haft nöjet att träffa förre överbibliotekarien vid Kungl. Biblioteket, KB, Gustaf Edvard Klemming (1823–1893). Trots detta kan vi utan minsta tvekan konstatera att Klemming var en av Svenska Numismatiska Föreningens allra mest färgstarka personligheter.

Samtiden beskriver Klemming som excentrisk med stort intresse för mysticism och spiritism. Intresset för det ockulta delade han med den store August Strindberg (1849–1912), som i slutet av sin levnad lär ha sagt att Klemming var en av de personer som gjort det allra största intrycket på honom. Klemming var också en person som väckte uppmärksamhet genom sitt blotta utseende. Det vildvuxna tomtelika skägget skapade karaktär åt hans resliga lekamen.

Man kan måhända av det ovan sagda dra slutsatsen att han var en verklighetsfrånvärd drömmare som sköt upp det mesta till morgondagen. Inget påstående kan vara mer felaktigt. Klemming besatt den ovanliga kombinationen av egenskaperna; oerhörd arbetsförmåga tillsammans med stor noggrannhet. Det vittnar inte minst hans digra bibliografi om. Den innehåller bland annat för forskningens viktiga verk som *Svenska medeltidens rimkrönikor* (tre volymer mellan åren 1865–1868), *Peder Swarts krönika* (1870) med mera.

Personen Gustaf Edvard Klemming var också en utpräglad samlarnatur. Han intresserade sig naturligtvis för böcker av vilka han ägde åtskilliga tusentals. Så många att somliga tvangs förvaras i vedboden

1. Gustaf Edvard Klemming.
Oljemålning av J.F. Schäf 1899.

FOTO: SV.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/KLEMMING#/MEDIA/
FILE:GUSTAF_E_KLEMMING.JPG

i barndoms hemmet på Drottninggatan i Stockholm.¹ Denna boksamling överlät han till Kungl. Biblioteket år 1856. Vi får förmoda att hans tjänst på samma institution gjorde det omöjligt för honom att fortsätta boksamlandet. Donationen beredde också väg för hans fortsatta karriär.²

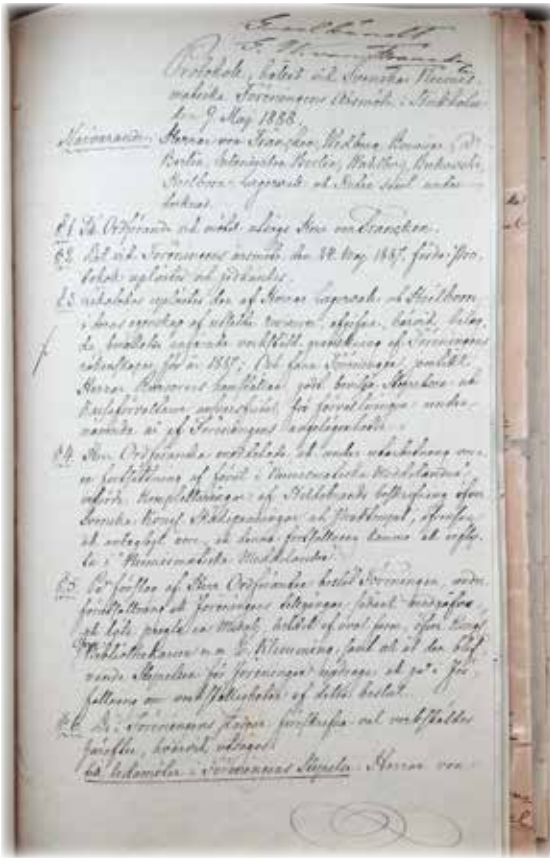
Någon myntsamlare var inte Klemming, vad vi vet, men han ägde stort intresse och omfattande kunskaper i numismatik. Han skrev till exempel flera auktionskataloger av vilka kan nämnas förteckningarna över guldslagaren C.F. Wolframs samling (1849)³ respektive den digra katalogen över grosshandlaren Joh. Scharps ”utmärkta” samling av mynt och medaljer, del I (1851).⁴

Om det var dessa ådagalagda färdigheter som renderade honom en tjänst som så kallad extra ordinarie (e.o.) amanuens på Kungl. Myntkabinettet åren 1855–1858 vet vi inte. Klart är dock att han vann förtroende och från sistnämnda år tjänstgjorde han som ordinarie amanuens till 1872. Arbetet på myntkabinettet var dock mer att betrakta som ett hedersuppdrag och avlöningen var mera symbolisk än pekuniär. Ytterligare inräktskällor lär därför ha krävts.

Det är mot den bakgrunden inte så konstigt att Klemming under alla år fram till 1872 haft en parallell karriär. Redan vid mitten av 1840-talet anställdes han på Kungl. Biblioteket – utan lön! Han hade vid denna tid tagit den nödvändiga så kallade kansliexamen⁵ vid Uppsala universitet. Sakta men säkert avancerade sedan Klemming via tjänstetitlar med prefixet eo., tf., vice etc. till chef med titeln ”kungl. bibliotekarie”. Därefter kunde och krävdes det att Klemming ägnade sig odelat åt Kungl. Biblioteket.

Märkligt nog återfinner vi inte den färgstarke överbibliotekarien i den lilla skaran av numismatiker och andra intresserade som år 1873 stiftade Svenska Numismatiska Föreningen. Han kom dock omedelbart med i vänkretsen kring den förste ordföranden A.W. Stiernstedt (1812–1880), eftersom han redan första året kallades till föreningens hedersledamot! Vi vet att Klemming var en aktiv hedersmedlem och deltog intresserat på föreningens årsmöten.

Han var naturligtvis också nära vän med den ledande antikvitetshandlaren i Stockholm, Henryk Bukow-

2. Första sidan av originalprotokollet från SNF:s årsmöte den 9 maj 1888.
§ 5 avser beslut om medalj över Edvard Klemming (SNF 16).

FOTO: FÖRFATTAREN.

ski (1839–1900), och genom sin tjänst på KB stor och privilegierad kund i dennes verksamhet. Bukowski får betraktas som ett nav kring vilket huvudstadens myntsamlare och numismatiskt intresserade kretsade. Och det var ett förhållandevis litet antal personer, så sannolikheten var stor att ”alla kände alla”. Klemmings udda figur och beteende gjorde honom naturligtvis välkänd. Att han var respekterad och omtyckt får vi förutsätta eftersom Svenska Numismatiska Föreningen under sitt årsmöte den 9 maj 1888 beslöt att hedra Edvard Klemming med en medalj. Ur protokollets § 5 citeras:

På förslag af Herr Ordföranden beslöt föreningen, under förutsättning att föreningens tillgångar sådant medgifva, att låta preglas en medalj, helst av oval form, öfver Kongl. öfverbiblio-

tekarier m m E. Klemming, samt att åt den blifvande styrelsen för föreningen uppdraga att gå i författning om verkställigheten af detta beslut.

Förslagsställare var alltså årsmötesordförande tillika SNF:s ordföranden G. W. von Francken (1827–1891). Beslutet fattades drygt fyra månader före Klemmings 65-årsdag och har av somliga tolkats som att medaljen gavs ut för att celebrera detta.⁶ Men som vi lägger märke till nämns inget om detta syfte vare sig i protokollet eller på medaljen. Och nästa gång medaljprojektet tas upp i rullorna är under styrelsemötet den 6 maj året därpå, 1889. Under § 3 i protokollet upplyses vi om följande:

Herr Ordföranden anmälde att, i enlighet med det vid föreningens årsmöte 1888 åt styrelsen lemnade uppdrag, Herr Ordföranden från medalj-

gravören J. A. Lindberg begärt och erhållit ritning till och kostnadsförslag å en medalj i oval form öfver Kongl. Öfverbibliothekarien m m E. Klemming, slutande nämnda kostnadsförslag av ett belopp af 300 kronor för sjelfva graveringen af stampen, och sedan kassaförvaltaren upplyst, att föreningens tillgångar syntes utan svårighet medgifva förverkligandet af föreningens under sådan förutsättning fattade beslut om en dylik medaljns preglande blef Herr Lindbergs förslag af styrelsen godkändt och åt Herr Ordföranden, enligt hans erbjudande, uppdraget att med Herr Lindberg träffa aftal om graverandet samt att vidtaga nödiga åtgärder i öfrigt för preglandet af medaljen.

Av Adolf Lindbergs (1839–1916) skiss framgår att åtsidan upptas av Klemmings bröstbild med hans fullständiga namn utmed kantens övre del. Födelsedatum saknas, vilket är en skillnad jämfört med den färdiga medaljen. Frånsidan har texten:

ÅT DEN FLITIGE NUMISMATIKERN
AF SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN 1888

Några dagar senare, den 14 maj, ägde föreningens årsmöte rum och då upplystes de närvarande om att medaljen var under utförande. Årsmötets beslutade efter ordförande von Franckens förslag att, så snart medaljen präglats, ett exemplar i silver skulle överlämnas dels till deras majestäter konungen och kronprinsen samt till föremålet självt; ”Herr Klemming”. Ordföranden meddelade under styrelsemötet den 14 december 1889 att medaljen nu var färdigpräglad och klar att delas ut. Enligt ordförandens förslag beslutas att Klemming skulle tilldelas medaljen ”söndagen den 22 innevarande månad kl. 12 på dagen” och att han skulle ”på förhand underättas om styrelsens afsikt”. Vidare framgår av protokollet:

att till föreningens ledamöter skulle utdelas exemplar i brons af ifrågavarande medalj och

att några exemplar utöfver det antal, som behöfdes för nyssberörde utdelning till ledamöterna, skulle afpräglas så väl i silver, som i koppar,

3. Gravören Adolf Lindbergs offert och skiss av medalj över Edvard Klemming. Bilaga till SNF:s styrelseprotokoll den 6 maj 1889.

FOTO: FÖRFATTAREN.

för att tillhanda hållas afnämare till pris af 10 kronor för silver-exemplar och af 3 kronor för exemplar i brons.

I samband med årsmötet 1890, två år efter att medaljprojektet sjösattes, kunde ordförande von Francken meddela att det rots i hamn. Således fick de närvarande, herrar Wedberg, Levin, Bonnier, Hyckert med flera veta att exemplar i silver överlämnats till konungen den 7 och till kronprinsen (senare Gustav V) den 29 januari samma år.

Enligt revisionsberättelsen framgår att gravören Adolf Lindberg stod fast vid sitt pris 300 kronor för graveringen och att Kungl. Myntet betingat sig 160 kronor och 18 öre för präglingen, inklusive materialkostnad. Till dessa kostnader skall läggas 16,50 kronor som avsåg ”kartonger till medaljerna”, alltså etuier, som tillverkats av Beck & Son.⁷ Inalles 476 kronor och 68 öre.

Huruvida Klemming uppskattade medaljen framgår inte av källmaterialet i Svenska Numismatiska Föreningens arkiv. Klart är i vart fall att Klemming lite senare samma år lät prägla en medalj över sig själv!⁸

Till sist ett brottstycke ur Ulla Ehrensvärds (1927–2015) tänkvärda och sammanfattande text:

I samband med sin avgång i okt 90 lät han slå en medalj över sig själv med en inskrift på latin, som anvisade, att han vigt sitt liv åt böckerna i KB. I nypräglad form delas denna ut av biblioteket som belöningsmedalj sedan 1962. Därmed förenas bibliofili o numismatik, som var K:s livsintressen.⁹

Noter

¹ Se bl.a. https://sv.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Edvard_Klemming.

² Gustaf E. Klemming, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/11582>, Svenskt biografiskt lexikon (artikel av Ulla Ehrensvärd), hämtad 2018-10-31.

³ Stockholms Bok-auktionskammare 19 maj 1849 m.fl. dagar (He 1928).

⁴ Stockholms Bok-auktionskammare 12 november 1851 och följande dagar (He 1930).

⁵ Kansliexamen var under 1800-talet en benämning på examen till Kungl. Maj:ts kansli som gav kompetens för kansliets civila tjänster. Källa: <http://fho.sls.fi/tidsperiod/1800-tal/#K>.

⁶ Se t.ex. SNF under nr 16.

⁷ SNF revisionsberättelse 28 april 1890.

4. Medaljen över överbibliotekarien Gustaf Edvard Klemming. Konstnär: Adolf Lindberg. 50×45 mm.

FOTO: MAGNUS WIJK.

⁸ Jämför Hy II:223:1.

⁹ Gustaf E. Klemming, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/11582>, Svenskt biografiskt lexikon (artikel av Ulla Ehrensvärd), hämtad 2018-10-31.

Oppublicerade källor

Svenska Numismatiska Föreningens arkiv, Stockholm.

Litteratur

Hesse, B.-O.: Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903. *Numismatiska Meddelanden* (NM) XLII. 2004. (He)

Hyckert, B. E. och Lilienberg, V. E.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. I–II. *NM* XVII. Stockholm 1905–1915. (Hy)

Svenska Numismatiska Föreningen. *Smärre skrifter* 8. Medaljer utgivna 1873–1998. (SNF).

Nytt referensverk över Sveriges guldmynt!

SVERIGES GULDMYNT GOLDMÜNZEN AUS SCHWEDEN GOLD COINS FROM SWEDEN 1512 - 2020

**Värderingspriser - Inventering - Auktionsnoteringar
Bewertungen - Statistische Daten - Auktionspreise
Valuations - Statistics - Auction sales**

Roberto Delzanno

Äntligen kommer första utgåvan av Sveriges Guldmynt 1512-2020 där mynten och medaljerna presenteras välintegrerat med historiska och numismatiska artiklar skrivna på tre språk. Den första illustrerade katalogen i sitt slag att omfatta hela den svenska guldmyntningen, såväl som ett urval guldmedaljer. Genom att sammanföra fyra prestigefyllda samlarområden i en och samma katalog blir bilden över det "svenska guldet" tydlig.

Katalogen omfattar följande

- * Sverige 1512-2019
- * Sveriges besittningsmynt 1561-1878
- * Fredrik I Lantgreve av Hessen-Kassel 1730-1751
- * Ett urval kungliga medaljer 1512-2019
- * Ett urval personmedaljer 1512-2019
- * Värderingspriser
- * Statistik på försäljningar
- * Auktionspriser
- * Raritetsinventering
- * Fördjupande artiklar kring utvalda mynt och medaljer
- * Presentation av ett urval medaljgravörer
- * Detaljförstoringar med förklarande text
- * Myntmästare, Myntgravörer, Myntorter, Kort historik
- * Skriven på tre språk: Svenska, Tyska och Engelska
- * Färg, bokbunden, ca 450 sidor
- * Författare och utgivare: Roberto Delzanno

500 kr
+ frakt *

* Vi bjuder på frakten inom Sverige fram till 30 november. Boken kan även hämtas i våra lokaler.

Distributör i Sverige:
AB Philea / Myntkompaniet,
Svartensgatan 6, 11620 Stockholm

MYNTKOMPANIET

För beställning av katalogen, mejla i första hand eller ring för ditt exemplar av katalogen

E-mail: bookorder@philea.se

Tel: 08-6400978

Aktiebrev, obligationer, charta sigillata, mynt, sedlar, frimärken

Gemensamma nämnare vitaliserar samlarmarknaden

Samlarföremål med "penningen" som gemensam nämnare syns och märks i nyhetsflora, media och sociala fora – globalt – som aldrig förr. Den digitala världens kommunikation har på några decennier omdanad uppmärksamheten kring dessa samlarområden, underlättat auktioner och handel genom förstklassiga bilder och medverkat till en höjd kunskapsnivå om och kring dessa samlarobjekt.

Intresset för föremålen är dock lika gammalt som föremålen själva, exempelvis myntens ursprung i antiken och framåt, från den tiden de fyllde sin värdebaserade funktion i samhällets ekonomisering och finansiering, utvecklingen av innovationer, industriella satsningar, bankväsende, handel och transporter. När bästföredatumet var utgången fortsatte fascinationen men som historiska föremål, nostalgiska minnen och lika ofta attraktiva som konstföremål.

Samlar- och handlartraditioner har hittills betraktat dessa föremålsområden i mångt och mycket som separata företeelser, men det synsättet finns anledning att revidera nu och se potentialen i samlarmarknadens möjligheter.

Penningens roll

Låt oss reflektera kring rubricerade föremålsgruppers absoluta gemensamma nämnare "penningen". Vad innebär det och hur hänger det ihop? För att börja i den äldsta änden av det historiska spektrumet utvecklades den antika världen genom strukturerad ledning, administration som underlättades av standardiserade

värdeämnare – metallmynt – som var bemyndigade, erhöll acceptans och kunde traderas, i sig men även för varor och tjänster. Den då kända grekiska världen samt det parallella kinesiska riket var ungefär samtida med att lansera denna avgörande och fortfarande lika aktuella innovation – penningen, i varierande former, utseenden och metallegeringar. Med tiden nådde penningen status som värdemedium, värd att sparas, gömmas och försvaras.

Baserade på ädelmetallinnehållens finvikt blev dessa "penningar" gångbara över tiden och i vitt skilda geografier, långt från utgivarens säte. Skattfynden exemplifierar myntens rörelser, genom handel, erövrings- och krigsföretag. Samlarmynten representerar i dag den viktigaste hjälpvetenskapen för att datera sammanhang, händelser och fyndomständigheter. "Mynt = penning = värdenominal" är också de äldsta samlingsbara och med precision daterbara föremålen som håller ihop "den röda tråden" i denna betraktelse.

Med det "lilla myntet" som "storhet" ökade snabbt behovet av mängden mynt för allt större transaktioner. Skrivkonstens utveckling och småningom skrivningar på skrivbart material, skinn, pergament, papyrus, lera och olika tillverkningsformer av papper ledde till administrativa innovationer i form av auktoritära depositionskvitton och innehavsbevis som – i mån av acceptans – kunde traderas och därmed undvika svåra och farliga penningtransporter in natura. Penningmäklarnas och växlarnas roller och status utvecklades. Så uppstod de

primitiva formerna och prototyperna till senare tiders organiserade bankväsende.

Sigillens och stämplarnas tidevarv

Att auktorisera ett värdepenningsdokument och transaktion fordrade inblandade parter personliga eller representanters signum samt ofta en oberoende tredje parts intygande, motsvarigheten till kommissionärens och notaris publicus roller. Sådana intygsinsatser utvecklades snabbt till lukrativa rörelser, dels för dem som kunde utöva funktionen, dels när staterna insåg inkomstkällans möjligheter. De som innehade ämbetet att med pennans kraft signera och sigillera/stämpla sådana intygshandlingar samt, från 1660-talet och framåt, förse dem med vitstämplade *charta sigillata*, som kvittens för "stämpel-skatten", blev viktiga kuggar i alla nödvändiga sådana sammanhang. *Charta sigillata* med tillhörande dokument, sigill och signaturer (ofta av bemärkta person) är i dag ett trevligt komplementärt samlarområde.

När de regerande kraftbalanserna tillät utvecklades den moderna kartbilden av världen med regioner, furstendömen, kejsardömen och kungariket. Var och en av dessa storheter tog sig rätten, och för den delen ibland även friheten, att utöva beskattningar för egen vinnings skull men också för drift och försvar av den domän som erbjöd dessa förmånliga inkomstkällor. Den eviga historien har ju också visat att behovet att balansera maktinnehavarens inkomster och utgifter – av alla möjliga orsaker, temporärt eller kroniskt – skapat behov av fi-

nansiella lösningar. Upplåningar, pantsättningar och alternativa förmåner utvecklade så den internationella aktörs- och handelsmarknaden för obligationer, statsskuldväxlar och liknande typer av traderbara terminsdokument.

Till denna kategori hör även de sedan 1700-talet och framåt förekommande statliga lotterier, lottsedlar, premieobligationer och liknande chans- och räntebärande saluförda intäktsgivande handlingar. Som samlarformål är oinlösta obligationer sällan förekommande medan inlösta handlingar, stämplade makulerade eller hålperforerade eller utgångna sådana förekommer. Som tidsdokument är de av stort historiskt intresse och visar på epokenas olika behov och administrativa uppfinningsrikedom.

Sedlars betydelse

Metallmynten var basen i den trovärdighet som makthavarna behövde manifesteras för att lyckas omvandla sina naturresurser till pekuniära fördelar och möjligheter. I takt med att sådana transaktioner och volymhandel ökade, parallellt med att de institutionella privata och statliga bankväsendena utvecklades, etablerades och expanderade, erbjöds möjligheterna för alla att "spara", det vill säga deponera pengar mot en viss ersättning över tiden i form av "ränta". Detta ställde tilltro till valutans varaktiga giltighet samt bankernas balanserade och kompetenta stabilitet eftersom de också var långgivare.

Föregångarna till sedlarna var så kallade sedelsubstitut, troligen först i Italien under senare medeltiden, i praktiken traderbara skuldväxlar och depositionskvitton som medgav vissa avanser för mäklarna och mellanhänderna som godtog sådana värdepapper.

Sedlar i egentlig bemärkelse uppstod först i det kinesiska riket, daterbara till 800- till 900-talen e.Kr. Marco Polo berättar om sina upplevelser av dessa "flygande pengar". Samlingsbara blir dessa stora sedlar – tryckta i block på papper gjort av ma-

len bark från mullbärsträdet – först från Mingperioden, 1380 e.Kr och framåt. I Europa blev den svenska Palmstruchska banken i Stockholm först under 1650- till 1660-talen att få privilegium att etablera sig och utge valörsedlar som skulle motsvara nominal insatt på räntebärande konto. I detta fall blev utlåningen (även av sedlar) större än den täckande inlåningen, varvid uppstod ett debacle som ledde till rekonstruktion och etableringen av världens första riksbank 1668.

Olika sedelprojekt följde i Sverige för att in på 1800-talet leda till etablering av sedelutgivande privatbanker (1830–1902) samt underhand en ökad statlig sedelutgivning som där efter varit ett statligt monopol.

Säkert som posten

Det svenska Postverket etablerades år 1636 och inledde då ett monopol på distribution av brevfrösendelser. Parallellt fungerade även kurirpost. Tjänsterna betalades enligt tariffer och noteringar samt kvitanser för rekommenderade brev och expressbrev skrevs för hand, småningsom med åtföljande stämplarna. Sedan England 1840 utgav de första frimärkena såsom valörbenämnd kvittens för köpt tjänst, följde Sverige efter 1855 då de första frimärkena bar olika valörer av skilling banco. Mest bekant är den så kallade "gula tre-skillingen", känd i ett exemplar och numera ägt av Gustaf Douglas, industriman och den främste kände storsamlaren av klassisk svensk filateli.

Dessa betalda kvittomärken – gummerade att kunna fästas på frösendelsernas kuvert och paket, och makulerade i och med att en påslagen orts- och datumstämpel bekräftar att "värdetjänsten" påbörjats med avsikt att fullföljas, det vill säga levereras till mottagaren – är egentligen myntsubstitut=penningar, så länge de är oanvända och har sitt nominalvärde, garanterade av utgivaren Postverket och giltiga så länge märket kan återanvändas för sin ursprungliga tjänstefunktion. I modern tid har så kallade valörlösa "Sverigefrimärken" gjort

giltighetstid och värdenominal friblivande och svarar från given tid till annan för den applicerbara tjänstens aktuella tariffkurs i förhållande till frösendelsen vikt och liknande reglerande förutsättningar. Från "växelmynskriser" i Italien och Frankrike under mitten av 1900-talet har just frimärkena accepterats och traderats som "penningar" motsvarande vad det klingande växelmynstet skulle tillåta.

Den "röda tråden" mellan aktiebrev, obligationer, *charta sigillata*, mynt, sedlar och frimärken är uppenbart det nominalvärde=penningvärde som varje föremål funktionellt har haft vid varje specifik tidpunkt av giltigt användning. För varje situation har nyttjats det betalningsinstrument som transaktionens storlek påkallar som lämpligast, vardaglig såväl som av nationell dignitet. Associerade föremål, som utgör traderingskostnader för tjänster och hithörande betalbeviskvitanser, blir då en del av en historisk kedja av händelser som byggt den mänskliga utvecklingen, format nationer och gränser i ett dynamiskt ständigt pågående samspel. Nutid blir dåtid blir historia, minne och nostalgi.

Samlandets filosofi och inspiration

Alltsedan myntväsendets uppkomst har metallmynten varit makthavarnas tidsspeglar. De har framhållit sin image enligt tidens manér och med nödvändiga omskrifter ofta i förkortad form beskrivit sin legitimitet och rikets omfattning. Mynten har därför blivit historiens "dagbok" att minnas, tolkas och inspirera framtiden. Alla föremål i denna händelsekedja associerade till värdenominaler och penningsubstitut är en del av denna "levande dagbok".

Samlarvärlden är i dag ytterligt stimulerad av dessa samband. Några påtagliga bevis är de mer eller mindre kända "supersamlare" som likt mecenaterna från renässansperioden samlar dessa skatter som till omfånget ibland motsvarar museer och ibland till kvalitet och spektakulärt innehåll överträffar museivärlden. När så

dessa samlare, genom livets omständigheter, beslutar sig för att återbördla till samlarvärlden vad de genom arv och eget samlande presterat, ibland forskat kring, dokumenterat, exponerat på utställningar eller generöst deponerat för utställningar uppstår och förstärks deras insatser.

Ur normalsamlarnas perspektiv är alla dessa samlarobjektsområden spännande. Man kan på alla möjliga sätt finna synergier och samband som kan illustreras med "en röd tråd via en rad föremål med associativa nämnare". Man kan rent av likna det vid ett tågset till vars drivande lok (huvudtemat) kopplas vagnar (associativa föremål) vars omfattning visar signifikansen, belyser sambanden till företeelsen och dess tidsepok från en rad perspektiv. Resultatet blir en historisk resa som utvecklas under samlandets gång! Tillåt mig exemplifiera:

- Aktiebrevens nominalvärde och obligationer kan illustreras med den tidens aktuella mynt och sedlar, uttryckta i dukater, riksdaler, daler kopparmynt, riksdaler specie, skilling banco, kronguld och silverkronor. Denna kombination ger en konkret känsla av hur kungen eller drottningen avporträtterades på mynten och utseendet på de betalningsmedel som man betalade för att erhålla aktiebrevet/obligationen.

- Många kvarlevande företagsgrupper har sitt ursprung i en oktroj eller privilegium som erhöles eller uppstod under 1700-talets första hälft när Hallordningar etablerades och näringslivsformerna utvecklades. Sådana förordningar och småtryck kan samlas och utgöra intressanta starthandlingar för det aktiebolag man är i dag. Under årens lopp har säkert många handlingar och brev etc. undertecknats av myndigheter och påsatts ett *charta sigillata* som i sin tur har undertecknats av en eller flera historiskt kända ämbetsmän.

- De statliga lotterierna anordnades, skalden Bellman var ett tag engagerad för att med lottsedelsförsäljning samla in pengarna till statens kassar, mot ett vinstutbyte som kunde te sig

lockande för allmänheten men som naturligtvis gav mindre utdelning totalt än gjorda insatser som inkasseras. Lottsedlarna var ju i låga valörer som "vanligt folk" kunde mobilisera och betala. Sådana "den tidens växelmynt" – 1-, 2-, 5- och 10-ören i silver och lågvalörerna ½, 1 och 2 öre sm i kopparmynt är charmiga komplement för att visa på sambanden.

- Modernare aktiebrev, från slutet av 1800-talet och in på 1900-talet, är inte sällan illustrerade med motiv som minner om bolagets verksamhet, hemvist, stad-, båt-, och tågvinjetter, huvudkontorsbyggnader, grundarens profilbilder etc. Till sådana aktiebrev kan man tillägga fotografier med associerande motiv, brev och handlingar som berörda personer undertecknat, tryckta bolagsmonografier, verksamhetsmanualer och mycket annat. Personmedaljer (i guld, silver, koppar, brons) som rör uppfinnare, industriedare, bruksherrar, vetenskapsmän och industriella belöningsmedaljer från utställningar är prisvärda komplement som ger temat en tredimensionell prägel.

- Alla bolag som bedrivit verksamhet har ju lämnat filatelistiska spår efter sig. Kuvertomslag med frimärken, adressater, ibland med innehåll är källor som aldrig sinar av möjligheter. Fakturor, mottagningsordrar, checkar och betalningskvittenser är fragment av den industriella vardagen, berättande samlarföremål. Att den tidens lokala kontorskassa innehöll mynt och frimärken gångbara för vardagens ändamål och tjänster är en vacker illustration av hur verkligheten kunde te sig.

- Att för sitt eget höga nöjes skull, i bostaden, på kontoret, eller som utlånad utställning komponera här exemplifierade kombinat av föremål höjer omedelbart attraktionen i dels de enskilda föremålen, men främst den vidare historia och ansträngning som en temaexposé utgör resultatet av.

- Ägnar man sig åt aktiebrev eller obligationer med anknytning till utländska förbindelser, handel, alli-

anser, etc. vidgas möjligheterna i det oändliga. Varje liten pusselbit kan bli en egen berättelse, satt i och tolkad i sitt rätta sammanhang! Amatörforskare och populärhistoriker blir lätt lyriska av alla uppslag som finns och kan utvecklas!

Samlarnas bidrag till framtiden

Samlares storheter avslöjas ibland efteråt, exempelvis hur deras generositet – även i det fördolda – visat sig genom donationer till sina intressens museer och institutioner. Forskning, tryckeribidrag, utställningsbidrag, inköp av unika föremål som sedan doneras, ja listan av goda sådana gärningar kan göras lång.

I Sverige, bland våra diskuterade samlarområden, kan exemplifieras storartade sådana donationer och insatser, inom numismatiken gjorda av Sven Svensson, Gunnar och Vera Ekström, Julius Hagander. I Danmark erinrar vi oss släkten Bruun, i Finland Antell. Tyskland, USA, England, Kina, Japan, Norge, ja naturligtvis nästan alla länder och nationer av betydelse har och har haft sina främjare och gynnare.

Denna fina och ädla tradition visar sig ofta haft individer och excentriker med en enastående förståelse och empati för detta sorts kulturvar, förstätt att forma meningsfulla samlingar, men också att sådana samlingar är drivkraften för andra samlare och kommande generationers samlare och samlingar. Det är värt ha i åminnelse när vi pratar om förgängelse och "inlästa samlingar". Utan dessa kulturarvsinsatser, samlande, bevarande och utväxling – ett kretslopp i sig – skulle vardag som fest bli ganska trist och intetsägande. Aldrig att förglömma, vi är vad vi sprungit upp ifrån.

Marknadsföring och försäljning av stora samlingar i dag är en monstruös och komplex utmaning. Det fordrar en matchning, kalla det märkande, mellan säljande föremål och tänkbara, kapabla intressenter och köpare. Samtidigt är sådana "kommersiella projekt" en ständig källa till inspiration. Gamla samla-

res provenienser vandrar vidare till nya entusiaster. De tryckta auktionsskatalogerna tenderar bli egna referensverk värda att sparas, den mer spontant lagde samlaren använder sig auktionssajternas digitala illustrerade presentationer (som dock kanske inte beaktar forskarnas önskvärda arkivtidsdimension). Nya perspektiv och detaljer upptäcks, tolkas och förstås på nytt av kommande generationer. Så länge den upptäckarglädjen frodas, odlas och främjas, så länge har vi en sund och växande samlarkår och vital marknadsplats.

✉

I den andan vill Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper verka, främja och vitalisera samlande, kunskapsutveckling och spridning av sådan information, därtill i stimulerande sällskap och miljöer som speglar våra samlarområdets historiska insatser, det som vi i dag ser, står, beundrar och kan skörda frukterna av!

Ett uttryck för denna ambition är det 40-årsjubileum som föreningen firar den 29–30 november 2019 på Jernkontoret i Stockholm. Se gärna föreningens hemsida:

www.historiskavardepapper.se

Per-Göran Carlsson

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev, sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Hantverkargatan 36
112 21 Stockholm
Tel. 08 – 611 01 10

Magnus Ladulås myntskatt

Den 19 maj år 1786 gav sig bonden Petter Dahl och hans mor Maria på kronoskattehemmanet Brunngården i Styra socken, Östergötland, ut på åkern för att gräva ner ett självdött får. Redan vid andra spadtaget fick de till sin förvåning upp en ”hopklimpad massa av smått mynt”. De hade stött på en medeltida skatt som grävts ner alldeles intill en jordfast sten, en inte alls ovanlig metod använd av nedgrävare för att hitta tillbaka till skattgömmen.

Åkertegen ägdes av grannen Jöns Nilsson. Tillsammans grävde de upp omkring åtta skålpund silvermynt. Ryktet gick, ”quinnor och barn” strålade samman vid gropan. Man fann också ”möra eketrädsbitar” som ”visade sig såsom skattens fouteral”.

Antalet funna mynt beräknas till långt mer än 24 000, kanske så många som det dubbla. I inlösen utbetalades till Petter Dahl och Jöns Nilsson 22 riksdaler 45 skillingar specie den 23 augusti 1787. Större delen tillfördes de statliga samlingarna, ett mindre antal kom till bland annat Linköpings stiftsbiblioteks och Lunds universitets myntkabinetts samlingar. Uppenbart verkar vara att massor av mynt hamnade i privata fickor redan vid fyndplatsen för att sedan komma i intresserade samlares händer.

Kanslirådet Jacob von Engeström utarbetade åren 1786–1787 en beskrivning av cirka 22 000 mynt. Den publicerades först år 1936 i Nordisk Numismatisk Årsskrift av Bengt Thordeman och Nils Ludvig Rasmusson. Rekommenderas för vidare studier.

Det enorma fyndet rörde sig om små (”så små att emellan 80 och 90 stycken åtgå på ett lod”) götäländska penningar från slutet av 1100-talet till 1200-talet, av Engeström benämnda *hålmynt*, huvudsakligen utgivna av kung Valdemar (1250–1275). Ett mindre antal med bokstaven B visar på faderns myntning, Birger jarl (jarl 1248–1266). Men även tvåsidiga got-

Lena Lindhe Söderlund & Sören Lindhe: *Magnus Ladulås myntskatt*. 2017. 155 sidor.

ländska, benämnda *bleckmynt*. Den övervägande andelen inlösta och bevarade mynt utgörs av Valdemars penningar med krönt framvänt huvud samt krönt lejonhuvud i profil. Inget senare mynt är omnämnt.

Detta vårt största depåfynd sett till antalet mynt är bakgrunden till en fiktiv berättelse i romanform, *Magnus Ladulås myntskatt*, om hur nedläggning och upphittande kan ha gått till. Omslaget är vackert utformat, insidorna hade vunnit på bättre formgivning samt korrekturläsning.

Omslagets baksida ger en viss introduktion till berättelsen om skattens nedgrävande, upphittande och spridning: Vem var ägaren till 50 000 mynt? Hur hamnade de i jorden utanför kyrkan? Hur länge hade mynten legat där? Varför finns inte skatten bevarad? Frågorna är relevanta och väcker funderingar och fantasi.

Skatten är inte bevarad i sin helhet, vilket skulle ha fört forskningen kring dessa mynt ett stort steg framåt redan på ett tidigt stadium. Svaret på den sista frågan är att en stor del av fyndet finns på Kungl. Myntkabinetet. Många av mynten är utlagda i museets systematiska samling, men utan proveniensangivelse.

Se även: <http://www.gorgon.n.nu/magnus-ladulas-myntskatt>

MGL

Rolf Sandström: Hellas och de första mynten. 2019.

Inbunden. Illustrerad. 54 sidor.

ISBN 978-91-519-0142-8

Pris 150 SEK + porto 50 SEK.

Beställs genom kerstin.rolf.

sandstrom@gmail.com

eller per telefon 031-992454

ROLF SANDSTRÖM är en välrenommerad numismatiker med antika mynt som specialitet. År 2013 utkom han med boken *Romarna och deras mynt* – en omfattande bok, som kanske främst ska ses som ett uppslagsverk, men även rekommenderas allmänt för samlare av romerska mynt och en historieintresserad läsekrets. Tyvärr är denna bok slutsåld och kan enbart erhållas antikvariskt. Föreliggande bok, *Hellas och de första mynten*, är av mindre omfattning till format liksom innehåll, icke desto mindre av högsta intresse för samlare av grekiska mynt och historieintresserade.

Boken inleds med ett informativt avsnitt om byteshandel och tidiga betalningsmedel i olika delar av världen. Betalningsmedlen konvergerade efter hand på flera ställen mot användandet av metallstycken. Detta ger en mjuk övergång till introduktionen av mynt av legeringen guld och silver, så kallade elektronmynt, i västra delen av nuvarande Turkiet strax efter år 650 f.Kr. Råmetallen vaskades fram ur floderna, till exempel Paktolos, som flyter genom Lydiens huvudstad Sardis.

De mest kända tidiga mynten har en lejonbild på åtsidan, representerande den härskande dynastin i kungariket Lydien. Elektronmynten förbjöds av kung Krösus av Lydien vid mitten av 500-talet. Han införde de första guldmynnten, som tillsammans med rena silvermynt representerade det första bimetallsystemet. Under Kyros den store expanderade det akamenidiska perserriket väster-

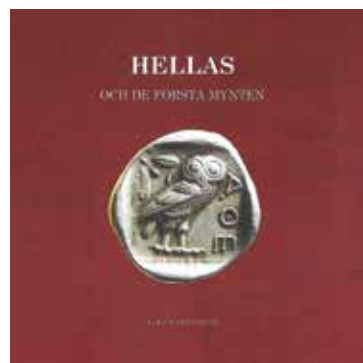
ut, varvid kung Krösus besegrades och Sardis blev centrum i en persisk satrapi. Mynttekniken anammades av perserna, som producerade stora mängder guld- och silvermynt med bild av ”kungen i knälopp” med båge och spjut på åtsidan.

Under den arkaiska perioden, 600-talet – cirka 480 f.Kr., spred sig användandet av mynt snabbt till ett flertal grekiska stadstater runt om i medelhavsområdet. Städer med närhet till silvergruvor var speciellt gynnade. I boken ges beskrivningar av gruvdriften och mynttillverkningen. Exempel på typiska arkaiska mynt presenteras, liksom olika viktsystem och valörer. En intressant avvikelse från präglingsstandarden är de grekiska mynt producerade omkring år 500 f.Kr. i några städer i södra Italien. Dessa mynt har samma motiv på åt- och fränsidan, dock spegelvända och med konvex respektive konkav form.

Ur konstnärlig synpunkt kan mynten från den klassiska perioden, cirka 480 – 323 f.Kr., ses som en höjdpunkt. Här kan man speciellt peka på mynten från Sicilien, vilka ofta är signerade med gravörens initialer. Mynten från Aten var de mest betydelsefulla i hela grekiska världen, och bedöms ofta som dåtidens euro.

Det klassiska ugglemyntet från Aten pryder framsidan av Rolf Sandströms bok. I boken presenteras ett stort antal praktfulla silvermynt från den klassiska perioden. Under perioden började man även utge kopparmynt, som fungerade som växelpengar.

Kung Philip II av Makedonien lyckades genom diplomati och krigsframgångar ena Grekland inför ett anfällskrig mot Persien. Han hade även stort ekonomiskt inflytande genom ett omfattande utgivande av guld- och silvermynt med gudarna Apollon och Zeus på åtsidorna. Philip II mördades på teatern i Aigai år 336 f.Kr. och hans tjuogoårige son Alexander den store var den som kom att leda fälttåget mot perserna.

Efter att ha byggt upp ett världsherravälde avled Alexander den store i Babylon år 323 f.Kr.

Efter Alexander den stores död formades en ny grekisk värld av kungadömen, styrda av hans generaler, samt ett antal oberoende stadstater. Denna period, 323–30 f.Kr., har benämningen den hellenistiska tiden. Kungadömena reducerades efter hand till antigoniderna i Makedonien, seleukiderna i Syrien och ptolemeerna i Egypten. Härvid försågs ofta mynten med porträtt på regenten på åtsidan, en tradition som blivit stilbildande till stor del fram till våra dagar.

I bokens avsnitt om den hellenistiska tiden ges en detaljerad framställning av den historiska utvecklingen och myntningen fram till romarrikets övertagande av medelhavsområdet år 30 f.Kr.

Myntningen under Alexander den store var omfattande vad gäller guld- och silvermynt. De präglades på ett flertal ställen runt om i riket, både under hans levnad och efter bortgången. Hans maktanspråk framgår av motiven på åt- och fränsidorna med gudar som Athena, Nike, Zeus och hjälten Herkules.

Sammanfattningsvis, *Hellas och de första mynten* är en bok av hög kvalitet med en informativ och saklig text samt illustrerad med exklusiva myntbilder, kartor och teckningar. Det är inte långt kvar till julafton.

Curt Ekström

Samlingsvärda polletter

FÖRENINGSKVÄLLARNA med föredrag är populära och det var också mycket folk på plats när Dan Carlberg kåserade om polletter den 24 april i våras.

Vid planeringen av föreningskvällen krävs framförhållning. Dan fick frågan om han kunde prata om polletter sent på hösten förra året. Han tackade snabbt ja och hade väl då inte några tankar att slutet av april brukar vara fullproppad med numismatik. Förutom föredraget på föreningskvällen hade Dan både monter på FriMynt, Jubileum MISAB 2009–2019 och två auktioner MISAB 31 och MISAB 32 i Malmö att tänka på. Lägg på detta en rejäl förkylning. Men har Dan lovat något håller han det. Han tog tåget till Stockholm och med sig på resan hade han tolv polletter på vilka han fokuserade föredraget. Nu har Dan så mycket kunskap om dessa polletter att det inte behövs något manus, det räcker med ett bildspel och bra bilder!

Som sig bör inledde Dan med en Förbundshärspollett (1634) och avslutade med en pollett från dåvarande östra rikshalvan, Svartå Bruk

Två av föreningskvällens visade polletter.

1 korg kol med myntmästaren Marcus Kocks initialer samt 1 carolin 1708 i näver.

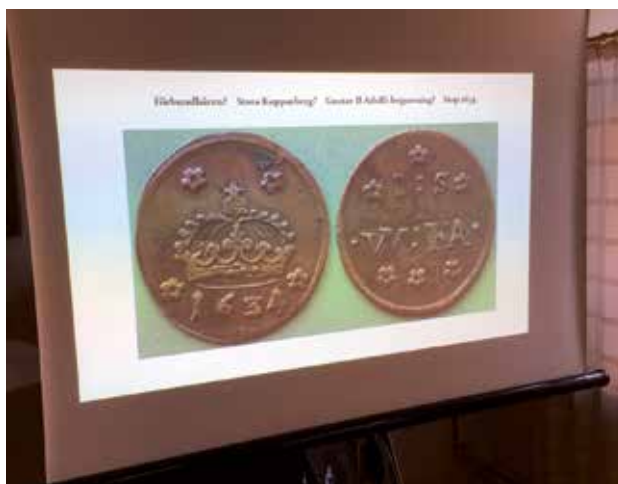
Förstorade. FOTO: DAN CARLBERG.

(1801). För ett föredrag om våra tidiga polletter fram till cirka 1800 är det naturligtvis snyggt att visa upp den pollett som fått nummer 1 i Stiernstedts förteckning från 1877¹, 1 stop Förbundshären 1634 med bokstäverna W:FA. Mellan Förbundshären och Svartå visades bland annat en pollett från myntmästare Marcus Kock upp, en näverpollett med valören 1 carolin från 1708, den udda valören Windhäst och en Svappavaara-pollett med nummer 8 inslaget. Alltså en mycket tidig pollett av alla de nästan tiotusen som märktes upp.

Flera polletter har proveniens Sven Svensson och såldes av SNF i början av 1980-talet. Lite roligt är därför att köparen av flera av dem vid SNF-auktionerna var närvarande på föreningskvällen. Vi som lyssnade kan konstatera att intresset för dessa tidiga och ofta svåra objekt ökat väsentligt på senare år. På 1980-talet kostade de ett par tusenlappar styck, i dag får vi säkert lägga till en nolla.

Polletter är ett spännande och relativt outforskat område. Exempelvis är användningsområdet för Förbundshärspolletterna ännu inte helt klarlagt. Är det polletter för användning inom Förbundshären, är de präglade till Gustav II Adolfs begravning eller användes de på ölkrogar i Stora Kopparberget?

Teorierna är många och okunskapen stor, trots att dessa polletter förmodligen har varit de mest uppskattade av samlarna under säkert tvåhundra år. I början av förra seklet värderades de lika mycket som en bra riksdaler 1676. Dan ställde den retoriska frågan om dessa polletter i dag ska värderas till 100 000 eller riksdalern till mellan 10 000 och 20 000 kronor? Om polletterna från 1634 varit mynt hade med all sannolikhet kunskapen om deras användningsområde varit betydligt större.

Här visar Dan Carlberg Förbundshärens pollett.

FOTO: INGEMAR SVENSON.

SNF:S FÖRENINGSKVÄLLAR

Polletter speglar på ett bra sätt vår kulturhistoria då de platser där de använts ofta finns bevarade oavsett om det rör sig om en gruva, ett bruk, en restaurang eller ett bryggeri. Under tecknad passerade exempelvis på väg till föreningskvällen Norrtullsgatan, där en skylt tillhörande Hamburgerbryggeriet finns placerad, ett företag som gav ut trevliga polletter runt förra sekelskiftet.

Föreningskvällarna med föredrag har fortsatt under hösten med föredrag eller liknade. Septembermötet förlades till Kungl. Slottet, där Tom Bergroth visade ordenssalarna och berättade om svenskt belöningsväsen genom tiderna.

Ingemar Svenson

¹Stiernstedt, A.W.: Svenska polletter.
Numismatiska Meddelanden IV. 1877.

Hamburgerbryggeriet
på Norrtullsgatan.

FOTO: INGEMAR SVENSON.

AUKTIONER & MÄSSOR

- 9/11 Myntkompaniet, myntauktion, Stockholm
- 10/11 Myntkompaniet, myntmässa, Stockholm
- 23/11 Numismatiska Föreningen i Finland, auktion
- 29-30/11 Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper, auktion, Stockholm
- 7/12 Frimärkshuset, myntauktion, Stockholm
- 14/12 Holmasto Mynthandel, Helsingfors, auktion

Se mer här: ingemars.se/agenda

PRESSKLIPP 1885

Myntförfalskare

I fredags införpassades, såsom förut är nämndt, till länscellfängelset i Linköping hemmansegaren Erik Adolf Andersson från Orlanda Mellangård, Orlanda socken, Östergötland, hvilken vid anställd polisundersökning erkänt sig hafva förfalskat och utpräglat tvenne 2-krone-mynt.

Dessa båda mynt, som voro af enbart tenn, hade utpräglats i tisdags i Mjölby, men då deras falskhet genast upptäcktes, anmäldes saken till kronobetjeningen. Andersson har också erkänt, att han sjelf tillverkat mynten, sedan han med i bly hårdt inpressade vanliga tvåkronor gjort sig stampar.

Han har lärt konsten af en smed i granskapet, hvilken han först sett innehafva dylika mynt och med hvilken därför undersökning skulle hållas i lördags. Den häktade nekar att hafva tillverkat mer än de två nämnda mynten.

Notis i okänd tidning,
Wedbergs klippsamling 1885 s. 227

HOLMASTO MYNTHANDEL

MYNT, SEDLAR, MEDALJER,
MILITARIA M.M.

Höstens auktioner
28 september och 14 december

Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors, Finland
+358 9 666 500
holmasto@holmasto.com
www.holmasto.com

PRIVATBANKS- SEDLAR KÖPES

i alla dess utföranden

mats.cj.jonsson@gmail.com

Tel.: 0703426926

Läs om falska mynt, kopior, åverkan, fantasimynt
på SNF:s hemsida.

Där sker kontinuerlig uppdatering.

www.numismatik.se/2falska/

Skarabé
Mynt & Guld AB
köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10-18

Välkommen till vårt jubileumsevent

29-30 nov. 2019 på Jernkontoret, Kungsträdgårdsg. 10, Stockholm

Program fredag 29 nov. 17.00-20.00

17.00 Invigning och vernissage,
utställning av samlarobjekt.
Visning av auktionsobjekt.
18.00 Fyra kortföredrag, ca 15-20
min. vardera.
20.00 Mingel, snittar och drycker.

Program lördag 30 nov. 10.00-16.00

10.00 Visning av auktionsobjekten,
inlämning av förhandsbud.
11.00 Auktionen börjar.
12.30 Kaffe/dryck och Sandwich
(ca 90 kronor).
13.30 Auktionen fortsätter.
16.00 Utlämnning av inropade objekt.

Lördag 30 nov. 18.00-22.00 JUBILEUMSMIDDAG

Anmäl Dig till vår sekreterare som svarar på ev. frågor: Amelie Hjelmstedt
tel 070-735 24 10 eller e-post: amelie.hjelmstedt@gmail.com.

Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper

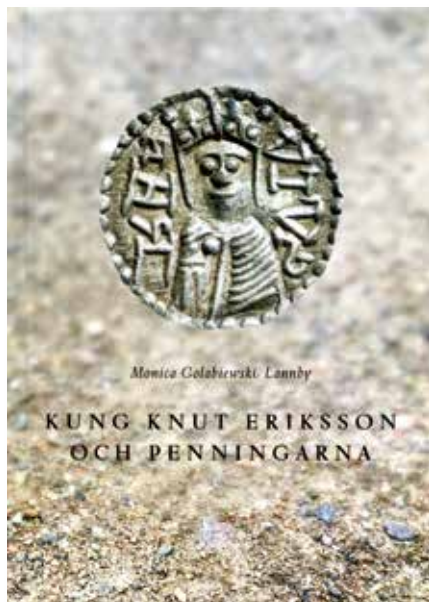
MYNTBUTIKEN I SVERIGE AB

Kyttingevägen 15
181 31 Lidingö

Tidsbokning: 08-684 392 00

KÖPER MYNT – MEDALJER
HEMBESÖK STOCKHOLM

Se exempel på inköpspriser:
www.myntbutiken.se

Inbunden. 100 sidor. Rikt illustrerad.

Kung Knut Eriksson och penningarna
Den gåtfulla graven i Skänninge

Knut Eriksson var en av vårt lands mest betydelsefulla regenter under tidig medeltid, 1164–1196.

En samtida ung man begravdes i Skänninge med en mängd av kungens svealandspenningar samt gotländska. Alla presenteras.

I och med fyndet kan nu 46 kända typer och varianter av Knut Erikssons svealandspenningar beskrivas och indelas systematiskt i grupper.

Boken säljs genom Svenska Numismatiska Föreningen
info@numismatik.se (varje dag)
08-667 55 98 (måndagar)

Eller välkomna till kansliet en måndag kl. 10-12, 13-16

Medlemspris 150 SEK + porto, andra 200 SEK + porto

hastur.fi

- polletter
- rederimärken
- medaljer
- knappar
- exonumia

Myntmessa Stockholm söndag 10 november 2019

Plats: Myntkompaniets lokaler,
Svartensgatan 6.

Öppettider: 10:00–17:00

Ett tiotal handlare
erbjuder mynt medaljer, sedlar, etc.

Kaffe och fikabröd kommer att
finnas till försäljning.

Arrangör:

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

E-post: coins@myntkompaniet.se

Tfn: 08-678 32 17 www.myntkompaniet.se

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Arsavgiften är endast
200 SEK

Som medlem får du

Svensk Numismatisk Tidskrift
som utkommer med
åtta nummer per år

Inbjudan till föreningskvällar
med föredrag m.m.

Reducerat pris på vissa böcker

info@numismatik.se

Myntauktion

7 december 2019

Katalogen publiceras på vår
hemsida i mitten av november.

Frimärkshuset
Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13, 114 46 STOCKHOLM

08-661 74 50

www.frimarkshuset.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppetider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**
*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*
www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Gamla Brogatan 36
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av för närvarande 22 mynthandlare. Föreningens syfte är att samordna strävanden och idéer angående mynthandels utveckling, uppmontra vetenskaplig forskning och sprida kännedom om numismatik, samt att skapa varaktiga och vänskapliga förhållanden svenska mynthandlare emellan. Medlemarna förbinder sig att ej saluföra förfalskade objekt i enlighet med Svenska Numismatiska Föreningens upprop.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 139484
besour@telia.com
www.besour.se

CEDERHOLMS MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 076 – 8344684
cederholmsmynthandel@gmail.com

COLLECTIA AB

Pramvägen 1
312 51 Knäred
Tel. 0430 – 50743 (mån – tors 13–15)
info@collectia.se
www.collectia.se
Kontakt: Jimmy Häggqvist

ROBERTO DELZANNO MYNTHANDEL

Villa Långbro – Stockholm
Tel. 0708 – 865008
roberto@delzanno.se
www.delzanno.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 – 7326686, 070 – 2126455
christian.hamrin@telia.com

JOAKIMS MYNT & SEDLAR

Södra Långvägen 17 A
443 39 Lerum
www.joakimsmyntochsedlar.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 37
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 – 81373
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
501 13 Borås
Tel. 033 – 410315

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. 046 – 144369
butik@lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
melinmynt@hotmail.com

MITQALCOINS

Klas Johnsson
Box 5078
141 05 Kungens kurva
info@mitqalcoins.se
Tel. 070-6101073

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 – 286325
corona-coin@tele2.se
www.coronamylnt.se

NILSSONS MYNTHANDEL AB

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 – 1132207
nilssonsmynthandel@hotmail.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 – 6626261
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON / TICALEN MYNTHANDEL

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 073 – 9540868
numikon@comhem.se

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. 0705 – 252519
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 – 122528
petersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16390
103 27 Stockholm
Tel. 08 – 4115081
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 – 135088
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

SVENSK MYNTHANDEL

Mikael Kindahl
Badstugatan 24, Bredablick
691 32 Karlskoga
svenskmynthandel@hotmail.com
www.svenskmynthandel.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Gamla Brogatan 36
111 20 Stockholm
Tel. 08 – 4110807
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070 – 3680807
info@wijk.se

www.smf.com.se

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 9 november 2019

Ett urval av vad som bjuds ut:

8 öre 1557
Åbo

1 daler 1598

Danmark
1 kurantdukat 1794

1 riksdaler 1610

Romerska riket
Tiberius Aureus

Romerska riket
Vespasianus Aureus

1 riksdaler 1747

Romerska riket
Antonius Pius Aureus

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@philea.se

www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

INLÄMNING PÅGÅR

Ta del av det urstarka intresset för svenska mynt som råder just nu.

Priserna på vår senaste auktion var med stor marginal de högsta vi någonsin noterat.
Några prisexempel (utan provision):

Daler 1534, "Kronan".
470.000 kr.

2 mark 1569.
47.000 kr.

Öre SM 1684.
16.500 kr.

Dukat 1770, Ädelfors.
210.000 kr.

Dukat 1816.
80.000 kr.

2 dukater 1839.
120.000 kr.

4 dukater 1850.
175.000 kr.

2 kronor 1876, brett årtal och stort Mm.
155.000 kr.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17, 115 22 Stockholm • Storgatan 10, 342 60 Moheda
E-mail: info@myntauktioner.se • Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se